

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Бр. 5. У Сомбору 15. марта 1881.

Год. XIII.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

+

ЂОРЂЕ МАКСИМОВИЋ

доктор медицине и хирургије, поч. физик сл. кр. вароши Сомбора

преминуо 27. фебруара 1881. у Сомбору.

едак је српски учитељ, који се учио у Сомбору, а да се благодарно не сећа имена, које је горе остављено — да горке нам жалости! — у оквиру смрти. Дра Ђорђа Максимовића није више међу живима, његово племенито срце престало је да куца и врстан један Србин мање је на свету.

Ђорђе Максимовић родио се 5. априла 1838. г. у Сомбору. Отац му је био чувени физик бачке жупаније др. Васа Максимовић, а мати Лујза рођ. Коњовића, Срикиња ретке свети и изображења, коју је покојник исто као и оца († 1868.) са највећим пијететом љубио и која сада оплакује рану смрт вреднога сина. У родитељском дому имао је Ђорђе као и остала браћа, од којих је он био најстарији, најбоље узоре за живот и у том топлом кругу развијало се његово детињство, расла му снага и образовао му се карактер. Разборити отац пазио је међу осталим особито на то, да му се деца навикну умерености, да се к лоне гордости као најгрђег порока и усадио је заједно са мајком у Ђорђеве груди прву клицу узвишене „љубави ближњему,“ на којој се после грејаше тисуће бедних и невољних. Окрепљен тако ваљаним домаћим васпитањем оде Ђорђе по свршетку основних школа заједно са својим братом Ником, сада

врсним народним заступником на српском и угарском сабору, у Врбасу у гимназију. Ту у Врбасу био му је учитељ вредни славенски патриота Михаило Годра, ког се Ђорђе до краја свога живота сећао са највећом благодарношћу. Из Врбаса одоше браћа у Карловце, отуд у Будим и најпосле у Осек, где су г. 1859. положили испит зрелости. Још исте године оду на све училиште у Пешту, где се Ђорђе посветио изучавању медицине. Није било вреднијега медицинара од њега, он није пропустио ниједно предавање, а белешке из физиологије, коју је слушао у гласовитог физиолога Чермака, палазе се још и данас у његовој библиотеци; писане су леном читком ђачком руком и пуне су слика, што их је Ђорђе цртао иза свога уваженог професора. У доба његовог борављења у Пешти поче живљи народни покрет и Ђорђе није почасио ни часа, да се придружи оном врском колу младих српских ђака, с којима је основао „Преодницу,“ то прво и до сада најозбиљније ђачко литерарно друштво новијега доба. Значајно је, да је прво предавање, што га је Ђорђе држао у „Преодници“, било: „О срцу.“ Донео је собом једно срце из анатомске дворане и демонстрирао је на њему пред својим љубопитним друговима. Тада сиромах ни помишљао није, да ће му након деветнаест година срце главе доћи! Са најбољим успехом сврши своје науке и буде г. 1864. произведен за доктора медицине. Како су сâми професори уважавали његово стручно знање, види се најбоље отуд, што је по жељи професорске колегије медицинског факултета требао да остане као доцент на пештанском свеучилишту. Али пошто би још у оно доба морао ради тога да промене вероисповест, то се Ђорђе одрекао намењеног му позива, за који је по свом изванредном предавачком дару био као мало ко подобан. Као доктор медицине оде још на годину дана у Беч, где је ревностно полазио тамошње болнице и слушао предавања из хирургије. Ту у Бечу склопио је тесно пријатељство са честитим Приморцем дром И. Дежманом, који је после у Хрватској ударио темељ медицинској књижевности. Сродније две природе тешко су се могле наћи и један су на другом најблагодотворније утицали заједничком им жељи за науком и необузданом жељом за радом. И пошто се растадоше из Беча, где су у исти дан промововани за докторе хирургије, остадоше у писменом саобраћају све до ране Дежманове смрти, који се на десетак година пре свога друга преселио у вечност. Дежмана је ожалила цела Хрватска, али од Срба

нико више него др Ђорђе Максимовић, који му је вредност нај-најбоље познавао.

Из Беча се вратио Ђорђе својој кући у Сомбор, где се уз свог оца одао практичком лечништву. Пошто је на брзо за тим физикатско звање у сомборској вароши остало упражњено, то буде он на исто супституисан, а г. 1867. изабере га и народ једногласно за великог физика. У тој дужности остао је све до краја г. 1879. Тада је нестало у сомборском представништву српске већине и Ђорђе као окушани српски патриота морао се опростити са физикатским звањем, у ком је себи стекао кроз толике године небројене заслуге за општину. Поглавито његовим заузимањем подигнута је у Сомбору велика варошка болница, које се благодат данас свестрано осећа. Али најлепши спомен подигао је себи у народу о великој колери г. 1873. Тада је он дању ноћу ходио по вароши и салашима излажући себе без страха и бојазни највећој опасности, делећи лекове и понуде бедним болницима, од којих је многим својим безграничним пожртвовањем спасао живот. Народ га је свуда дочекивао као каквог месију и благосиљао је стопе тога племенитог човекољубца.

У својој струци био је др. Ђорђе Максимовић један од првих вештака. Према свима болесницима без разлике био је љубазан и већ самим својим понашањем блажио је болове. У сваком је знао одржати наду до послетка и саме умируће крепила је његова близина. Дијагноза му беше сигурна, лечење одлучно. Обавио је више ампутација, а успешно је извео и једну врло тешку операцију камена. Развитак медицине пратио је без престанка и жртвовао је силне новце на књиге, часописе и инструментите. Мало је приватних људи, који су прикупили тако драгоцену библиотеку као што је његова. Ниједан покрет у медицинском свету није се измакао његовој пажњи. Више стручних чланака написао је у »Wiener medizinische Wochenschrift,« од којих су неки прошли кроз целу медицинску журналистику. У „Младој Србадији“, што ју је издавала уједињена омладина, написао је лепу расправу „О алкохоличном пићу,“ која је после изашла и у засебној књизи. И чланак у 6. броју „Школскога листа“ од прошле године под насловом: „Кад треба дете да пође у школу?“ потекао је из његовог врсног пера.

Др Ђорђе Максимовић налазио је највеће уживање у раду. Његову жеђ за знањем није могло да задовољи ни тако пространо поље, као што је медицина. Све, што беше наука и

вештина, улазило је у круг његовог занимања и о свему је знао темељно да суди. Сваки посао ишао му је лако од руке. Још као ђак знао је немачки, мађарски и талијански, а као доктор научио је још руски и француски. Последњих година читао је најрадије француски. Српски језик познавао је врло добро и особито је разумевао нежније нијансе језика. Већ стога био је врло омилио простоме свету. Још као медицинар у Пешти написао је три народне приповетке, које су изашле у „Летопису.“ Кад је једном приликом пок. Вук дошао у Пешту, поздравила га је депутација од стране „Преоднице,“ у којој је био и Ђорђе. Пошто се Вук са свима изљубио, желео је, да му доведу Ђоку Максимовића, а кад му рекоше, да је он ту и показаше му га, обрадова се старина и похвалио га је речима: „Тај зна српски!“ Доиста је увек тако говорио, да га је свако разумети могао, и у лакој разјашњавању ствари, које су слушаоцима непознате, био је изванредно вешт. По том својству био би покојни др Ђорђе Максимовић украс сваке катедре! Бавио се озбиљно астрономијом и кроз шест година водио је у Сомбору метеоролошке белешке, које су излазиле у централном органу аустријског метеоролошког друштва и после у органу за Угарску. Директор централног метеоролошког завода у Будимпешти др Гвидо Шенцел рекао је за исте писцу ових редова: „да се његова посматрања по тачности и потпуности могу ставити за узор.“ Природне науке пратио је са толиким интересом, да је г. 1872 учествовао у општој скупштини немачких природословаца и лекара у Лајпцигу, којом му се приликом испунила жеља, да се упозна са немачким корифејима на пољу природних наука и медицине. Последње две године почео је да проучава економију и могао је читаве сате да се занима тим предметом. Још недељу дана пред смрт наручивао је економске књиге. Поред свега тога пратио је непрестано класичку литературу, у којој је био изврстан зналац.

Вредни покојник био је и велики поштовалац вештина. Он је познавао и проучавао дела свију уметника и гледање лених слика правилно му је увек велику радост. Идеју уметника лако је схватао и судио је коректно. На крилима песме и музике, за коју је имао врло fino чувство, заборављао је често на материјалне бриге живота. Вешто је свирао у флауту и још као доктор долазио је неко време у певачко друштво. Др Ђ. Максимовић био је једном речи хармонично образован човек и

Он је и узрок, што је свако радо тражио његово друштво. Он је свуд био на свом месту и тако свестрано изображен човек са толиком снагом духа морао је све привлачити себи, који му близу дођоше. Ретко је кад говорио о философским питањима, али је много мислио о њима. Значајно је за тако изученог природњака, да је био идеалиста и да је сачувао у својим грудима дубоку религиозност, из које потекоше толика му добра дела.

Врло много дара показивао је покојник за драматургију. Још као ђак у основној школи састављао је позоришне комаде, које је са својим друговима представљао. Доцније као члан „Предоднице“ у Пешти био је заједно са Руварцем, Стевом Пантелићем, Станојем Бошковићем, Вуковићем, Хаџићем, Лазом Костићем и др. члан дилетантског друштва, које је давало представе у Станковићевој кући. Ту је он био један од најбољих представљача. У репертоару српског народног позоришта налази се више комада, које је он превео. Наводимо преводе са талијанског од Голдонија: „У лажи је плитко дно,“ „Ошклада,“ „Јованка, што плаче и Јованка, што се смеје“ и „Парница“ од Бенедикса. Имао је врло много здрава хумора и вечна је штета за нашу књигу, што није оставио више спомена своје изванредне даровитости и учености.

Највеселији и најрасположенији био је у својој кући, уз своју жену, децу и пријатеље. Његова кућа била је у маломе храм науке и вештине. Ту се скупљало редовно свако вече друштво његових најближих пријатеља. У том малом кругу претресало се и говорило о свима питањима и идејама, које у тај пар изображен свет покретаху. Чар тих вечери тешко је заборавити учесницима, а највише је истој доприносио жив дух домаћинов, који је интересом знао сваки предмет да заодене. У лепом приповедању не беше му пара.

Наша учитељска школа изгубила је у покојнику једног од својих највећих пријатеља. Не само да је бесплатно лечио приправнике и приправнице, него им је много пута набављао и лекове о свом трошку, а потпомагао их је и иначе новцем и храном, гдегод је сазнао, да је то нужно. Један приправник био је за сво време школовања код њега на храпи. Учитељској школи ступио је и тим близу, што је г. 1869. држао у истој приправницима предавања из дијететике, која се отликоваху великом јасношћу и занимивошћу.

И тај диван живот мораде тако рано да се угаси! Носио

је дефект у срцу пуних шеснаест година. Пре четири месеца узе исти веома опасан вид. Двапут је за то време одлазио у Беч, да тражи помоћи. Али све беше већ доцне, увидео је, да му се приближује крај. И са тим страшним знањем о извесности грозних мука, којима на сусрет иде, боловао је све од Божића. Али и те страшне дане није он проводио без духовног занимања. Испочетка је писао приче за своје мале синове, којима је хтео и такав спомен да остави. Кад га болови трзаху, цитирао је често стихове према својој ситуацији из „Смајилаге Ченгића,“ ког је целог знао на памет. Медицинске листове читао је још дан пред своју смрт. У пуној свести као што је живео, тако је и умро. За њега судбоносног 27. фебруара још је у 6 сати у јутру направио на самом себи инјекцију морфијума, у 9 сати договорао се са једним својим лечничким другом, а четврт сата после тога испустио је своју горко измучену душу. Не беше му ни пуне 43 године.

Др. Ђорђе Максимовић схватао је хуманитет у његовом најплеменитијем смислу. Помоћ онима, који пате, била је девиза његовог живота. Дању ноћу стојао је сваком на услузи, било за плату или не, као што је уопште од мало кога примао награде. Он није питао за име и род, за веру и народност, пун милосрђа ишао је свуд, гдегод су га требали. Зато је и уживао у целом грађанству поштовање, којим се ретко ко могао поносити. То се видело и на његовом укуну 28. фебруара, који се по множини учесника скоро не памти. Све власти и сталези, све наше српске школе, народ свију вера и језика одали су последњу пошту човеку, који је вршио службу човечности одано и са самопрегоревањем, које се ретко налази. А колико је покојник био уважен и изван Сомбора, показују силни изрази сажалења, који долазише са најугледнијих страна српскога народа ожалостијеној породици.

Нека је лака црна земља превредноме покојнику, а живот његов заслужује, да се многи на њега угледају!

РАДИОНИЦЕ УЗ ШКОЛЕ.

(Свршетак.)

Сасвим друкчије — скоро сасвим противно — уређење нашла је комисија у другој једној школи, у месту Неесу, где је богаташ Абрахамсон са својим нећаком Саломоном сасвим о свом трошку основао слејд-семинар. У исти прима он на годину дана 16 младих људи, већином бољих радника, али има и бивших трговаца, који се надају, да ће у тој бранши боље своју будућност осигурати.

Ти млади људи настављају се сасвим систематично. Уче педагогику и методику, све обичне предмете, у којима се наставља у нар. школи, а

особито добру наставу добијају у цртању. Учитељ је г. Саломон. Ручни рад учи се на основу цртања. Најпре нацртају ученици ствар, коју треба да направе; конструктивно цртање и цртање слободном руком ваљано им се предаје. Али господа, који су уредили завод у Неесу, ограничили су се — и то је главна разлика од Гетеборга — на један занат. Они су истина намерни да покушају и са обрађивањем гвожђа; нису јеш то учинили, из начела остају при обрађивању дрвета, столарству и почетцима токарства. Не гледа се толико на то, да се привредна снага у деце развије, колико на то, да се науче, да им је посао добар и ваљан. У вези са семинаром су засебне вежбаонице, на којима се деца поред обичне школске наставе уче и „слејду“ и то једна вежбаоница за мушку и једна за женску децу. У истима се уче деца по сталном плану ручним пословима. Приправници плаћају нешто мало за храну, али у главном се може узети, да су гости горње госпode. Кад положи испит одлазе после у поједине градове, да распростире „слејд“ и да у означеном смислу даље настављају. Поред сталног годишњег течаја за 16 приправника уведен је тамо још и за народне учитеље краћи четворонедељни течај. Исти науче за то време да израђују 35 до 50 предмета, што се употребљују у најпростијем домоводству; од њих се очекује, да ће после у народним школама покушати, да децу у слободним сатима т. ј. осим наставног плана, уче ручним пословима. *Број ученика и недељних сатова у шведским школама много је мањи него у Немачкој (и код нас), због тог се може тамо да предузме настава у „слејду“, а да се деца не претерете.*

Што је комисија видела у Унсали и Штокхолму, стоји некако у средини између Нееса и Гетеборга, тамошња уређења оснивају се, може се рећи, на некој полуобавезности. Али ма како разни били утици свуда се видело, да су учитељи и ученици одушевљени за ствар. Комисија се поред свега тога осведочила, да се у самој Шведској налази та ствар још на земљишту експеримента, да нема сталног, сигурног успеха, да није још потпуно јасан избор између материјалне и формалне наставне цели и да се још не зна да определи, какву би сталну форму ваљало целој установи дати. Што учитељске школе желе, да се „слејд“ уведе у наставни план, да је се тим разјаснити, *што течај у учитељским школама у Шведској траје четири године и што се не учи више у њима оруђање.* У таким околностима било је могуће, да се четири сата недељно одреде за домаћу радиност и да се приправници толико спреме као млади нар. учитељи на скраћеном течају у заводу у Неесу.

На основу свега, што је видела пруска комисија, закључује иста, да домаћа радиност не може бити у Немачкој обавезан наставан предмет, јер би се тада морали смањити захтеви, што се данас стављају на народну школу у Немачкој, а то не сме да буде, јер би добитак од новог уређења према штети био никакав. С друге се стране комисија уверила, да је ствар могућа и да се даје извести, да у земљи, која је истина сасвим различна од Немачке, добија сталан облик, да може, ако се добро узради, да унапреди оншту образованост и да има страна, с којима се мога човек да оцријатељи. Из тог узрока требало би добровољне покушаје приватних људи и општина у том правцу не само одобравати, него би било желети,

да исте и влада потпомаже. Свакако имамо основа, да тај покрет у су-
едним државама сталним и пажљивим учешћем пратимо.

Уз горњи извештај пруске комисије навешћемо још и неке при-
метбе једног учитеља из Оснабрика, који је био на течају Клаусон-Касовом.
Исти држи за немогуће, да се когод може за 40 дана спремити, да успешно
управља раденичком школом. Учесници течаја научили су од свачега по
нешто, али у ничем нису дотерали до знатније вештине. Занатлије, који
су предстојали појединим одељењима, радили су највише. Многе ствари,
што се тамо налазе, скупа су играчка и мало би помогле домаћој ради-
ности. Капетан Клаусон-Кас више је пута за трајања течаја говорио:
„Господо, та ствар је за мене питање опстанка, од тог морам да живим;
моја је пензија врло мала.“ Занатлије су дали израза својој иронији у
речима: „Кад господа учитељи мисле да се туце запата може тако лако
да научи, то нека првом приликом оду на 40 дана на свеучилиште, да
постану теолози, философи и јуристе.“ То су заиста сасвим чудновата
откровења о покрету, који је у први мах толике загрејао!

И у последњој скупштини швајцарских учитеља повела се реч о
радионицама уз школе, те се том приликом управитељ учитељске школе
у Киснахту др. Ветштајн одлучно изјавио против истих.

За радионице уз школе највећма се заузимају у Немачкој Саксонци.
Недавно држао је у Дрездену медицинални саветник др. Бирх-Хиршфелд
пред многобројним слушаоцима јавно предавање о шведској школи за
ручни рад. Први покушај за практично уважање ручнога рада уз школе,
наравски у малом, учиниће о ускресу ове године једно друштво у Дрездену.
Дотични наставници — учитељи осн. школа — већ се спремају за тај
посао. Покаже ли се тај покушај као добар, онда ће се по мњењу Бирх-
Хиршфелда та настава све више распростирати и нема сумње, да ће себи
временом стећи важност као органски део народног образовања.

У Француској намеравају, да са општинским школама у Паризу
споје неколико радионица, у којима би се давала практичка и теоретичка
настава у занатима, тако да млади људи, *чим из школе изађу, могу себи
да заслуже хлеб.* На ту циљ одредиће се 150.000 франака за обучавање
47.600 деце. Пође ли тај покушај у Паризу за руком, онда ће се иста
установа увести и у друге француске градове.

И у Угарској, где је ово дана наименован одбор уз владу за тај
посао, чињени су већ на више места покушаји са радионицама. У Шопр-
њу постоји у то име већ од три године друштво за домаћу радиност.
Исто издржава школу за домаћу радиност, коју сада полазе 60 ученика.
Та школа се састоји из предуготовног течаја за децу од 10 до 15 година,
у првом реду за децу ратара и виноделаца и једног течаја за плетење
кошарева, даље за плетење сламом и трском, уз који се уче и домаће
резарије у вези са пилењем и столарством. Од идуће јесени почеће да се
учи и плетење кошарева од врбе. Влада је дала прошле године том дру-
штву у име потпоре 1200 ф.

Питањем о домаћој радиности као наставном предмету бавиле су
се већ и српске школске власти и по новом предлогу о школској уредби,
који ће се поднети идућем саборском састанку, имала би иста да се уведе

као обавезан предмет у све наше школе. Кратка расправа о том повела се и у анкетној комисији, која се била лане о духовима састала у Карловцима, што ће читаоци наћи на с. 212. нашега листа од прошле године.

ДРУГО ПИСМО ИЗ ШИРОТА.

Штовани г. уреднице! У Пироту живе од вајкада а и данас овејани Срби прави потомци косовских јунака. Томе су сведоци песме, обичаји, а и начин живљења народа овог. Не велим, да нема и у овоме крају по гдекоји, који надахнут бугарским духом, неби тврдио, да у Пироту и околини живи народ бугарски; но живи сведоци стају му на пут, а особито прослава крсног имена, којим се прави Бугарин не може поносити.

Још првијех дана долазка мог у Пирот зажелих познати се у неколико с народом и обичајима, те пођем једног дана по вароши и дошавши у малену једну улицу, застадох веселу дечицу, где се играју. Не мало се зарадовах када онаких вито коло малих девојчица — ученица овдашње женске школе — где подигравајући и коло вијући, певаше нашу песму „Паун пасе, трава расте, мој пауне!“ Песма ова подсећаше ме на моје дегинство, које проведох у Сремским Карловцима. Ова песма утврђује ме у мишљењу, да у Пироту осим неколико турских породица живи чист Србин.

Нигде и ни у једном крају српском, куда сам до данас допирао, нисам чуо ни видео толико разноврсних обичаја и празноверица. Чини ми се, као да народ овај још од времена свога преселења у ове земље ништа напустио није, све је као најдрагоцјенији аманет одржао у пркос свију беда и невоља, које јадан трпети мораде кроз толике векове. То је велим све верно очувао, само му се не даде, да очува свој прађедовски језик, овај му је веома накарађен и осакађен тако, да ни сам незна, којим језиком говори.

У језику им обично окурира постпозиција „та“ а тако исто и предлог „на.“ На питање: Куда идеш? одговара Пироћанин: Идем на мог брата, на манастир, на лозје (виноград) и т. д. *Дан* изговарају дѣн, *сад* сд, *иште* говоре сака и друге многе речи, на које сам се и ја привикавати морао, само тек да се разумемо. Језик им је управо смеса разних језика: ту је цинцарског, грчког, турског, бугарског, старославенског (највише) и српског језика. Но шта знамо, кад је тако, ваљда ће се скорим на боље окренути.

Неће бити згорег, ако вам овом приликом наведем одговор једног сеоског свештеника на питање: Којим језиком говориш и пишеш оче? „На то ти питање незнам одговорити господице! Овако као што сад говорим, то ми је језик, и овим говорисмо за време турска господарства, а каквим ћемо говорити од данас, то незнам. Но пошто сам данас у Србији, а под владом српска господара, мислим да говорим српски.“ Ето вам у кратко сведочба о појму свога језика у овим крајевима.

Укратко ћу вам назначити узрок и начин пропасти српског језика у Пироту и околини. До пре двадесет година говорило се у Пироту и околини чистим језиком српским, па и у школама предаваху се сви го-

тово предмети на српском језику, да богме дозволом и благословом фанариотских владика и турске власти. Осим часловца и псалтира не беше итина других штампаних књига, ученици су остале предмете писали, као: катихисисе, црквену историју и земљописе и такови један писани катихисисе дође ми до руку пре неколико дана, из ког сам се уверио, да је заиста у оно време народ овај говорио и писао чистим језиком српским; и да је пре двадесет година и у породици, и у народу, у цркви и школи, по светковинама и забавама вејао дух и владао језик српски. Тако трајаше то све до пре двадесет година, до доласка неког Митад наше у Пирот као окружног начеоника и Маћедонца владике Партенија као дијецезана. Ова двојица, као заклетии непријатељи Срба и језика им завернички договорно прегнуше, да српски језик у Пироту и околинама искорене. Тада паде и слава светосавска, а одпоче се славити Кирил и Методије, које су на дан светковања на плећима носили кроз цео Пирот. Владика Партеније познавајући моћ школе, знајући, да је ова једина у стању учинити све, па било то добро или зло, одпоче свој рад са школом. У школе понаместа Бугаре учитеље и у место српских књига уведе у школу књиге бугарске, те тим начином одпоче постепено сакатити лени српски језик, док од њега не начини сушту збрку. Тада се већ име српско не смеде чути јавно, и сваки је онај строго кажњен био, који је и нехотице изустиио име српско. То је лежало у вољи Митад наше. Тако беше тада под владом насилничком. А народ? Овај мораде приклонити главу и с благодарношћу примати све, што му се пружаше милошћу владике и наше. Овим је дакле начином народ овај лишен свог праћедовског језика, па и самог имена српског.

Овове злу тешко је у једанпут стати на пут, јер је одука тежа мука од науке. Но што је школа у стању била под притиском изкварити, то ће данашња школа у слободи поправити ако Бог да и поред данашњег прегнућа и рада школског надати се је, да ћемо за неколико година пречишћен језик чути; те ће оним истим језиком, којим се данас српски гуслари служе, запевати уз гусле и брат Пироћанин а и околна српска браћа, славећи свог ослободиоца кнеза Милана М. Обреновића IV., сећајући се свог сретног старог доба, па и свога прадеде Момчила војводе.

Од светковања навешћу овом приликом светковање „крсног имена.“ Ово домаће светковање надмашује у крајевима овим све остале свечаности. Од најимућнијег па до најсиромашнијег светкује свако крсно име извапредном неком побожношћу и тврдим унутарњим убеђењем, да у прослави свог крсног имена лежи и његова срећа и будућност. Сваки без разлике свечар кува кољиво и меси колач и на дан празника односи у цркву, да му их свештеник благослови, вином полије и колач пресече. Све ово бива пре подне по свршеном богослужењу. О св. Николи, св. Јовану, када овдашњи највише славе, лепо је видети окићен црквени ходник стотинама колача, кољивом и горећим воштаницама. Таково што да је нашим свештеницима у Аустрији, рекли би заиста: Бог да прости! Но овде није велика наплата, јер динар је одређена такса за ту церемонију, но наше свештенство задовољава се и са два сиромашна гроша.

Крсно име слави се овде овако. Осим званица долазе и незвани гости,

те поздрављају домаћину празник. Те честитке трају по васдан и домаћин је обвезан свакога пристојно и пријатељски дочекати, почастили слатким или кавом, а ако је после подне закуском (месом), чапом вина и кавом. Ове године бејаш и ја срећан да тим начином прославим у Пироту мога св. Ђорђа. И ма да се до 70 гостију изређаше омет ме у многим јефтиније стаде, но да сам у Бачкој петорицу браће почастио. У кућама се провађа скромно без икакве теревенке, то је и одржало народ овај, те се не изгуби у поплави туђинштине.

Гавра Ј. Пешић,
учитељ.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Штипендије за учитељске приправнике). Као што „Застави“ јављају раздала је имовна општина бивше српско-банатске 14. цуковније у смислу закључка главне скупштине своту од 85.000 ф. сарамерно броју душа дотичним општинама. Поводом тим а иницијативом врлога Србина и честитог општинског бележника у Избишту г. Живе Грујића покренута је мисао, да добивеним новцем свака општина оснује по једну штипендију, која би се давала оном сиромашном и даровитом младићу из општине, који се буде одважио, да се у учитељској школи у Сомбору спреми за српског учитеља. Надамо се, да ће свесне српске општине драговољно пригрлити и остварити тај родољубиви предлог вренога г. Грујића.

(Српски министар просвете) поднео је просветном савету на састанку од 22. јан. предлог закона о изменама и допунама закона о уређењу учитељске школе и о установљењу још једне учитељске школе у Нишу. Просветни савет изабрао је један одбор, који ће прегледати поднесене предлоге.

(Ошга француска учитељска скупштина) биће од 19. до 22. априла н. г. по новом кал. У програму се налазе ови предмети: 1. Средства, којима би се постигло боље полазење школе. 2. Настава и васпитање у елементарној класи. Трећи предмет обзнаниће се доцније. Скупштину ту сазива министар јавне наставе.

(Школе у Бугарској). За грађење гимназије у Софији дозвољено је у сабору 150.000 франака, а за грађење реалке у Ломпаланки 70.000. За потпору народним школама, које не могу да издржавају саме општине, дозвољено је 300.000 франака. У летошњем прорачуну изказује министарство за наставу потребу од 1,691.700 франака. Министром наставе постао је у место Славејкова, који је одступио, Сарафов, млад, врло интелигентан Бугарин, који је свеучилишне своје науке свршио у Загребу извреним успехом, те био неко време помоћним учитељем на загребачкој реалци, а касније наставио своје науке у Паризу и Минхену. Нема му сад ни пуних 27 година. Надају се, да ће под његовом управом, те уз припомоћ одсечнога предстојника Спаса Вацова, који је такођер изображен у Загребу и првога тајника дра Јиречека, школство у Бугарској лепо напредовати. („Х. у.“)

(Просветни савет у Србији) закључио је, да откупи 800 књига од дела дра В. Бакића „Поуке о васпитавању деце у родитељској кући“ с намером, да се употребе за књижице свију основних школа и више женске школе, и као поклон ученицама, нарочито у вишој женској школи.

(*Српска школа у Цариграду*). У Цариграду је постојала већ поодавља основна школа за децу аустро-угарских држављана са немачким наставним језиком, ма да је већина те деце славенске крви, а понајвише српске. На заузимање тамошњих славенских родољуба решило је сад аустро-угарско конзуларско звање, да се у тој школи предаје српским језиком по већини школске деце. За учитеља те деце, али без плате, примио се из чистог родољубља тамошњи српски парох Греговић родом из Боко-Которске. („С. к.“)

(*У Угарској је сувише учитељица*). Министар просвете јавља, да ће се почетком школске године 188 $\frac{1}{2}$ затворити први разред (а идућих година сва три разреда) државне препарандије за учитељице основних школа у Пешти, а да ће у место исте остати и надаће само виши завод за изображавање учитељица грађанских школа, у који ће се питомице примати само уз годишњу одплату за издржавање у заводу.

(*Јавна предавања у Сарајеву*) обдржавају се по налогу земаљске владе бесплатно за одраслу публику сваке недеље од 6—7 сати у вече у просторијама ц. кр. р. гимназије. Предавања су та на српском језику, а држе их професори поменутог завода. Оглашена су 6 предавања и то: 6. марта дир. др Цох: О метричкој мери; 13. марта проф. Перушек: О предрасудама; 20. марта дир. др Цох: О електрицитету (са експериментима); 27. марта проф. Смодлака: Знање је највеће благо; 3. апр. проф. Јовановић: Што знају наше домаће животиње и 10. апр. проф. Мор: Цртице из оптике (са експериментима).

(*Школе у Паризу*). Године 1852., дакле у почетку владе Наполеона III., износио је трошак на основне школе у Паризу само 1,604.346 франака, а у последњој години бонапартске владавине 1869. подигао се на 6,350.107 фр. Сасвим друкчије напредује тај бице под трећом републиком. Општина је одредила 1872: 8,370.077 фр., 1875: 10,240.543 фр., 1879: 12,402.204 фр., а за ову 1881. годину одређено је 16,897.527 фр. Бројеви говоре!

(*Из Крањске*) стигле су многе петиције царевинском већу у Бечу, у којима се захтева, да се немачки језик искључи из народних школа у Крањској. За те петиције одређен је проф. Квичала као рефернат.

(*Школска књижевност у Словенца*). У прорачунском одбору царевинског већа изјавио је посланик Вошњак, да је највећа сметња развијању словеначке школске књижевности монопол школске накладе у Бечу и да Словенци неће у том погледу све дотле напредовати, догод се не установи словеначка школска наклада у Љубљани.

(*Слике у читанкама*). Аустријски министар просвете прихватио је предлог, да се читанке издају са бојадисаним, уметнички израђеним сликама и да те слике буду са читанком једна књига.

(*Препарандија за учитељице у Готи*), коју је авг. 1864. основао и којом је до своје смрти 22. априла 1879. управљао познати немачки педагог Аугуст Келер, затвара се ове јесени.

(*Гимназија или реалка?*) Професор Вислиценус, ректор свеучилишта у Вирицбургу држао је говор, у ком је одлучно побијао мишљење свога колеге, ректора берлинског свеучилишта проф. Хофмана (в. с. 10. III. л.), по ком су свршени гимназијалци спремнији за свеучилиште него реалци. Најмање је, што се може тврдити, да једни и други долазе једнако спремни.

(Педагогијуму града Беча,) који је и више српских учитеља полазило, прети велика опасност. Крајем првога семестра завршио је директор истога завода познати др Дитес своја предавања и неће их из здравствених разлога (?) више настављати, него ће задржати само управу завода, јер само на то обвезан је по свом уговору са бечком општином. Либералне кругове немачког учитељства врло је немило дирнула та вест, јер бечки педагогијум стекао је себи гласа не са директора, него са учитеља Дитеса. Међутим је та ствар тако изравнана, да је Дитес добио допуст на 6 месеци, а затим ће и на даље да заузме свој дојакошњи положај у педагогијуму.

(Управа народних школа у Хамбургу) произвела је у прошлој шк. години укидање наставе после подна у свима школама. Школско време је сад непрекидно, већином од 8—1 или 9—2 сата. У више јавне и приватне школе увједена је искључива настава пре подна већ од више година и искуство је показало, да је та промена добра.

(Прослава осамдесетогодишњице Виктора Ина.) Поводом исте издао је француски министар наставе Жил Фери овај проглас: „Господине ректоре! В. Иго ступа данашњим даном у 80. годину на стази свог главног живота. Надам се да чиним у духу нашег великог народног певца, кад наређујем, да се у прославу тога дана укидају све одређене казне по лицејима, гимназијама и школама, које су ми подчињене. У Паризу дана 26. фебруара.“

Р А З Н О.

(Саборски одбор) састао се 9. марта у Ср. Карловцима.

(Министарство унутрашњих послова у Бечу) није дозволило, да се 4. хрватска општа учитељска скупштина држи у Сињету у Далмацији.

(Управа више дев. школе у Панчеву) примила је од тамошњег адвоката г. дра Љубомира Гађанског 30 фор., које је исти даровао на дан годишње успомене (5. јан.) покојне му кћери Јелке, негда ученице више девојачке школе, да се на згодан начин подели међу ученицама горњег завода, што је и учињено које у ципелама, које у училима, а које и у готовом. Управа више дев. школе у Панчеву изриче овим господину дру Љ. Гађанској на његовом дару у име обдарених ученица јавну захвалност.

(Школски врт у Мољу) тако лепо напредује, да у се њему налазе сада до 4000 ком. најплеменитијих високих и патуца воћака: јабука, крушака и кајсија у више врста на продају. Комад од четири године продаје се по 30 п., а четири комада за 1 ф. Приход је намењен за набавку књига и писаћег прибора сиромашним ученицима. Наручбине ваља слати г. М. Д. Дејановићу народном учитељу у Мољу.

(Нова задужбина.) У Винковцима је преминуо 10. септ. 1879. тамошњи грађанин *Петар Стојановић* у 73 год. живота. Био је по занату сапунџија и стекао је лепо имање. Колико је љубио свој род показао је последњим завештањем, у ком је у договору са својом још живом супругом Софијом оставио винковачкој српско-црквеној општини своје 2 велике куће са једном великом баштом, све у вредности преко 10,000 ф., са изричном наредбом, да се сав приход од тога употреби на издржавање пароха и

ерског вероисповедног учитеља у колико достиже. Овај завет ступа у живот после смрти покојникове супруге. Винковчани су намерни да из благодарности према свом врлом суграђанину подигну истом из добровољних прилога у порти красај споменик. („З.“)

(Фонду ерског госпођинског друштва у Сомбору) поклонила је сомборска штедионица из своје седнице од 8. фебруара 100 ф. а. вр. Са тим прилогом износи сада горњи фонд 2126 фор. Из истога се плаћа за сада ванредна учитељица за немачку конверзацију у вишој девојачкој школи.

(Задужиштина за сиротињу.) У Сомбору преминуо је 3. марта Владимир Ковачић умировљени ц. кр. мерник и велепоседник, који је оставио 10.000 форинти као добротворну закладу за ербску сиротињу. Из камате добијаће Срби сиромашног стања са особитим обзиром на сироте удовице, годишњу милостињу од 10 до 20 фор. Из ове милостиње изрично су искључени пијанци. Закладом ће управљати сомборска ербска правосл. општина, која ће из средине своје изабрати одбор за издавање речене милостиње, а председник тога одбора биће по завештању основатељевом г. Гедеон Леовић адвокат.

(Школа за раденице у Београду) броји сада по извештају управе, који је поднет 4 јан. т. г. главном скупу женског друштва, 55 ученица. По закључку управе полазе све школу бесплатно. Досад је ту школу походило 80 ученица, оставиле су дакле школу њих 25. Највише од ових имају сад лену зараду код разних кројача и кројачица, те тако на поштен начин саме себе издржавају. За школу је купило друштво засебну кућу за 1800 дуката. Друштво се може похвалити, да у тој школи има добре и ваљане учитељице, које су својим досадањим радом стекле потпуно поверење управе. И неке подружине женског друштва у унутарњости спремају се да отворе школе за раденице по образцу београдске школе.

(Књижевност.) „Хришћански весник“, духовни часопис, који у Београду издаје и уређује Алекса Илић свештеник, излази од ове године у месечним свескама. Свеске за јануар и фебруар, које смо већ добили, показују врло добар садржај. Наше свећенство ваљало би свом снагом да потпомогне овај за сада једини духовни лист у православној ерској цркви. Цена му је за Аустро-Угарску 6 ф. на годину, а 3 ф. на пола године. — Књижара С. Марковића у Вршцу издала је у ерском преводу „Мировински закон за народне учитеље у Угарској.“ Исти се добија увезан за 30 нв. (за 10 н. мање него увезан немачки превод). Народним учитељима у Угарској та се књига сама собом препоручује, само би ваљала накнадна књижара да се постарала за превод са мађарског оригинала. Тада не би ваљда § 13. изишао тако нејасан као што је сад. Остале су ствари довољно јасне и у интересу је учитеља, да се с истима упознају. — Књижара браће Јовановића у Панчеву издала је друго поправљено и поцунено издање „Декламатора збирке ерских и хрватских песама за декламовање.“ И у овом издању налази се кратко упутство за декламовање. Збирку ту похвалила је у своје време критика. — Г. протосингел Никанор Ружичић, професор богословије у Београду позива на претплату на књигу „Номоканон ерске цркве или зборник свију цркв. канона, закона, правила и наредба цркв. и световних власти, што се цркве тиче.“ Уписивање траје

до Бурђева-дне, а цена ће јој се доцније одредити према броју уписника. Исти писац позива на претплату на дело „Кратки преглед међусобних одношаја хришћ. цркве и државе и њихових власти у старом и средњем веку.“ Цена јој је 1½ дин., а уписивање траје до 15. апр.

(Укидање стајаће војске.) Велико војводство Луксембург имало је до сада стајаћу војску, која се састојала из једног јединог батаљона са 13 официра и 500 момака *на ратној нози*. Иза дебате, која је трајала пет дана у луксембуршкој народној скупштини, укинута је та стајаћа војска са 22 гласа против 10. При гласању били су присутни сви посланици. У исто доба решила је народна скупштина великог војводства, да преустроји народну жандармерију, у којој је сада 110 људи са 3 официра, тако, да одсада буде 270 људи са 7 официра, који ће се разделити по целој земљи у 25 бригада. Да сретне мале земље!

(Распис награде). „Гусле“ друштво за неговање музике у В. Кикинди расписало је награду од 10 дуката за „Упутство при предавању харм. певања у нар. осн. и вишим дев. школама.“ (ручна књига за учитеље) и „Основе харм. певања“ (ручна књига за ученике). Дела се имају уобичајеним начином послати друштву на оцену, а рок је Петровдан.

(Грабљиве звери у Босни). Од 27. јан. 1880. па до краја децембра исте године убијено је у Босни 32 медведа, 199 старих и 111 младих вукова (курјака). Босанска влада издаје за убијеног медведа награду од 10 ф., за старог вука 5 ф. и за младог вука 2 ф.

(Женскиње у читаоници). Главна скупштина новосадске читаонице закључила је, да одсада прима и женскиње за праве читаоничке чланове.

НЕКРОЛОГ.

22. јан. т. г. преставила се у Београду Јелена Јездимировићева, учитељка тамошње више женске школе. Покојница је рођена 1854. год. и свршила је г. 1870. као најбоља ученица вишу женску школу, за тим је била једну годину учитељица у Алексинцу, а после све до смрти учитељица у вишој женској школи. Родољубље ове племените српске кћери није се простирало само на школу, него је тражило и на ширем пољу рада у корист свог рода, па с тога и виђамо Јелену са својом врлом мајком у првом српско-турском рату, где ретком издржљивошћу и пожртвовањем негује прве српске рањенике и болнике у алексиначкој болници. Смрт је овом приликом ускинула најлепши пуцњак у перивоју српске женске интелигенције. Нека је покојници вечан спомен за жртве, које је принела на жртвенику српске просвете, српске слободе и српског напретка! („Д.“).—Октобра пр. године преминуо је Сава Грубачевић учитељ у Гачинцу. Био је ревностан учитељ, а оплакују га жена и четворо нејаке деце. — У Петрограду преминуо је 28. јануара знаменити руски писац Феодор М. Достојевски, који је у својим делима највише се бавио са описивањем бедног стања простог народа и осуђеника, и знао је искру човечности поштовати и у самим преступницима, те се и за њи човекољубно заузимао. Колико је био поштован види се одтуда, што је на спроводу његовом више од 30,000 учествовало и 64 венца му је на гроб положено са значајним надписима. Лавра алексаandro-невска уступила је у

својој порти бесплатно место за гроб народног љубимца, коме је надгробно слово о свечаном опелу у истој лаври говорио учени протојереј Јанишевиќ. Цар је одредио удовици пензију годишњу од 2000 рубаља, а деца ће примљена бити у државне васпитне заводе о државном трошку. Тако поштују велики народи своје народне труђенике! — У Баји умро је 11. (23.) фебруара *Мисаил Кубински*, посвећени епископ и надзорник римских вероисповедних школа у архиђијезези Калочкој. Био је срцем и душом заузет за народну просвету и за благо вероисповедних народних школа и сваком је приликом указивао своје поштовање Србима, који се за своје вероисповедне школе заузимају стављајући их и својој пастви за углед. У ревносном вршењу својих дужности путујући по визитацији школа у Бачкој на јакој зими у јануару разболи се од запалења плућа и једва је бољан могао до Баје доћи, где је и преминуо. — У Сасама упокојила се 21. дец. прошле године *Катарина уд. Николајевића рођ. Лукића* у 56. живота години. Покојница била је кћи негдашњег заслуженог професора гимназије карловачке Василија Лукића а супруга рано преминулог ученог Србина Александра Николајевића бележника Лежмирског. Она је србству одхранила и васпитала два сина и кћер Даницу испитану ербеку народну учитељицу. Као ваљана мати живила је скромно и једино за своју децу. Вечна нека је успомена овој примерној мајци!

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Учитељ у Бурђесу Јован Ајдуковић изабран је за учитеља у С. Паланци. Грађански учитељ Ђорђе Девић постављен је главним учитељем и кр.препарандије за учитељице у Дубровнику. Учитељ у Индији Илија Бричић именован је равн. учитељем општ. школе у истом месту.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у варошници Нађлаку у канадској жупанији. Плата је по сеције добре земље, која се може за 300—400 ф. под закупи дати, даље у готовом новцу 110 ф. слободан стан и огрев и таксе за порез и парастос. Комитенти треба да знају мађарски. Рок до 3. маја. Молбенице се шаљу црквено-школском одбору у Nagy Lak.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Г. К. П. у? Ви велите, да сте нашли лек против „42 Сркињице.“ Можда би био и добар као и анострофа на Нови Сад, али наш лист није место за такве апеле. Иначе нам је мило, што посвећујете своју пажњу тим појавама. — Г. Р. С у. Т. И вама и сви-ма може се „Невен“ најтоплије препоручити. Сви учитељи требали би да се потруде, да се што већма распростре тај ваљани дечији лист, који је украшен леним илустрацијама и ком је своју снагу посветио наш први песник. „Невен“ стаје годишње 4 ф. а претплата се шаље штамарији А. Пајевића у НСад, која издаје лист. — Сл. уредништву „Побратимства“ у Београду. Нисмо добили 1. број, те молимо, да нам га накнадно пошљете. Бројеве нашег листа смо послали. — На многе тужбе изјављује уредник, да администрација листа није у његовим рукама и да се администратор листа примио само под тим условом своје теретне дужности, да му се ред не квари. — Гђици Персиди Вићентијевићевој у Ваљево и г. Љубомиру Марковићу учитељу Ђелијском. Немамо све бројеве од г. 1880. Пратили смо Вам, колико их има, а за исте ће Вам књижара г. Валожића рачунати 1 динар. — Г. М. В. у Н. Сл. Ући ће од последње године, кад дође на ред.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампа Ф. Витерман.